

Тема: Кути, утворені при перетині двох прямих січною. Ознаки паралельності прямих

Мета:

- *Навчальна:* засвоїти та довести ознаки паралельності прямих;
- *Розвиваюча:* розвивати вміння аналізувати отримані знання, правильно користуватися креслярським приладдям; будувати та вимірювати кути;
- *Виховна:* виховувати інтерес до вивчення точних наук;

Компетенції:

- математичні
- комунікативні

Тип уроку: засвоєння нових знань;

Обладнання: конспект, презентація, мультимедійне обладнання;

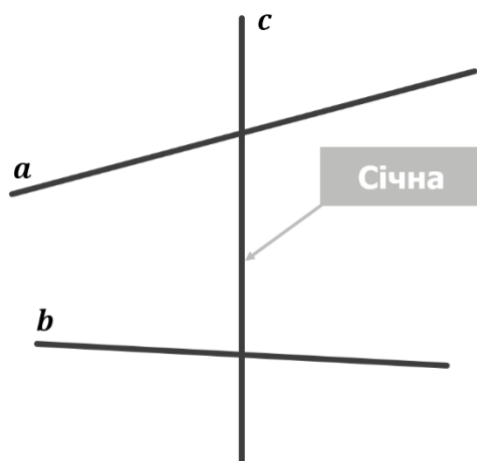
Хід уроку

I. Організаційний етап

- Привітання
- Перевірка присутніх на уроці
- Налаштування на роботу

II. Вивчення нового матеріалу

>> Кути, утворені при перетині двох прямих січною <<

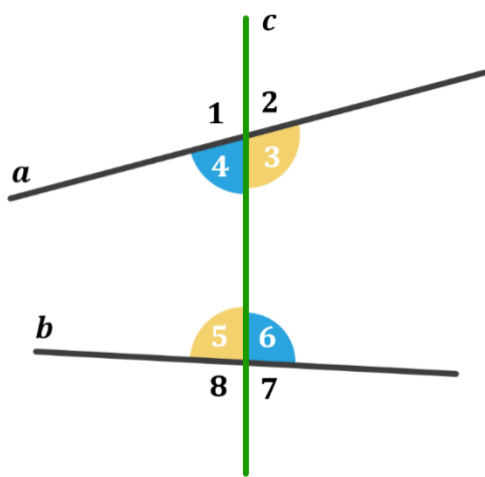
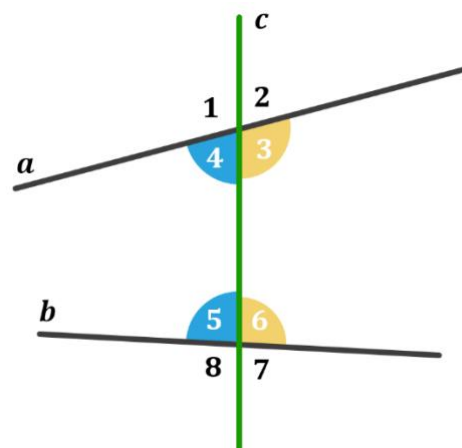
- Скільки утворилося кутів при перетині прямих a і b січною c ?
(Учні висловлюють власну думку)

*Утворилося 8 кутів, розглянемо як називаються деякі пари цих кутів

Внутрішні односторонні кути:

4 і 5; 3 і 6

(це кути, що лежать між прямими і по один бік від січної)

Внутрішні різносторонні кути:

4 і 6; 3 і 5

(це кути, що лежать між прямими і по різні боки від січної)

Відповідні кути:

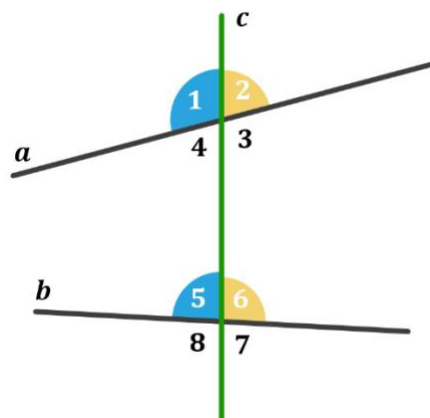
1 і 5; 2 і 6

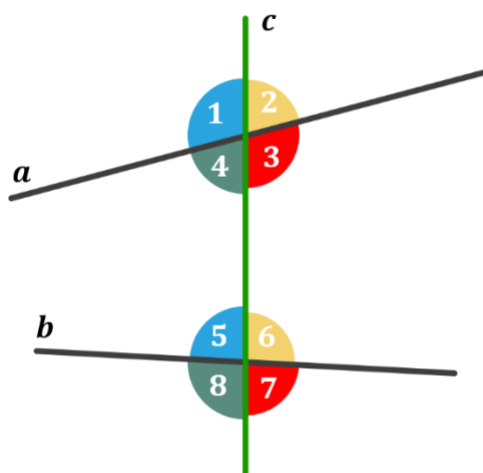
(це кути, що лежать по один бік від січної, але один із них лежить між заданими прямими а інший не лежить між ними)

- Чи є на рисунку інші пари відповідних кутів?

(Учні висловлюють власну думку)

*Так, є.

Відповідні кути:

1 і 5; 2 і 6

4 і 8; 3 і 7

>> Як встановити, чи є дві прямі паралельними? <<

- Сформулюйте означення паралельних прямих

(Відповіді учнів)

*Дві прямі на площині називаються паралельними, якщо вони не перетинаються

- Що вам вже відомо про пряму з попередніх класів?

(Відповіді учнів)

*Пряма є нескінченною в обидві сторони

- Чи можемо ми використовуючи означення паралельних прямих встановити чи є дві прямі паралельними?

(Учні висловлюють власну думку)

Щоб встановити за допомогою означення паралельних прямих, чи є дві прямі паралельними – необхідно продовжити ці прямі до нескінченності, що звісно неможливо

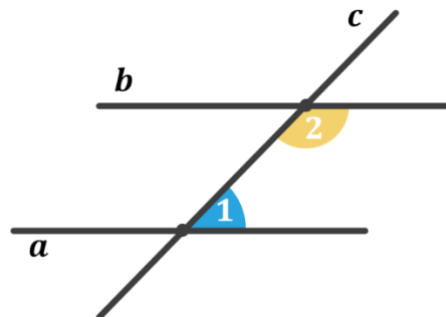
*Встановити, чи є дві прямі паралельними нам допоможуть ознаки паралельності прямих

Ознака – теорема, що вказує умови, при виконанні яких можна стверджувати про певні властивості фігур чи належність їх до певного класу.

>> Ознаки паралельності прямих <<

Ознака

Якщо при перетині двох прямих третьою сума внутрішніх односторонніх кутів дорівнює 180° , то прямі паралельні.

- Що нам дано і що необхідно довести?
(Учні висловлюють власну думку)

Дано:

a і b – прямі;
 c – січна;
 $\angle 1$ і $\angle 2$ – внутрішні односторонні;
 $\angle 1 + \angle 2 = 180^\circ$;

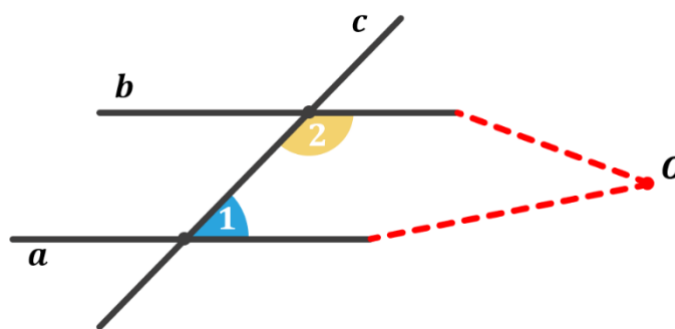
Довести:

$a \parallel b$

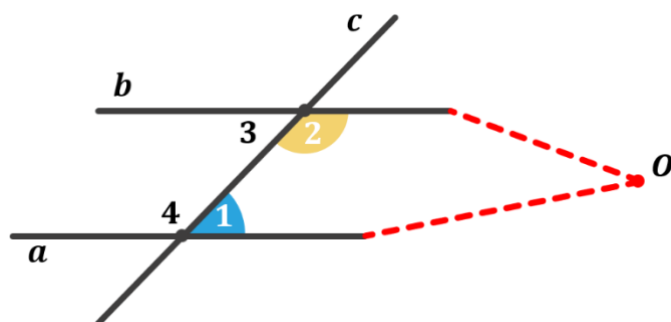
Доведення:

- Чи будуть у вас ідеї для доведення цієї теореми?
(Учні висловлюють власну думку)

Припустимо, що дані прямі перетинаються з того боку, де сума внутрішніх односторонніх кутів дорівнює 180°

*На перший погляд таке припущення може здатися учням абсолютно абсурдним, але воно має реальні підстави. Так як прямі безкінечні, то те, що є неможливим на малих відстанях може бути цілком можливим на великих відстанях.

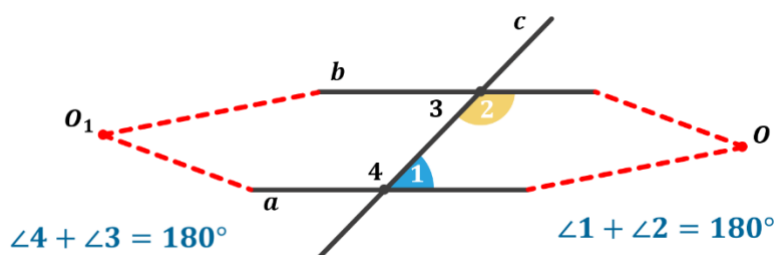
- Якою є градусна міра кутів 3 і 4?
(Учні висловлюють власну думку)

$\angle 1$ і $\angle 4$ та $\angle 2$ і $\angle 3$ – суміжні, отже:

$$\angle 1 + \angle 4 = 180^\circ \text{ і } \angle 2 + \angle 3 = 180^\circ$$

$$\left. \begin{array}{l} \angle 1 + \angle 4 + \angle 2 + \angle 3 = 180^\circ + 180^\circ \\ \angle 1 + \angle 2 = 180^\circ \text{ (за умовою)} \end{array} \right| \rightarrow \angle 4 + \angle 3 = 180^\circ$$

- Пригадайте, що саме ми припустили. Який можемо зробити висновок?
(Ми припустили, що прямі перетинаються з того боку, де сума внутрішніх односторонніх кутів дорівнює 180° . Так як сума кутів 3 і 4 також 180° то прямі перетинаються і з цього боку також)

Отримали, що прямі a і b перетинаються у двох точках – O і O_1 .

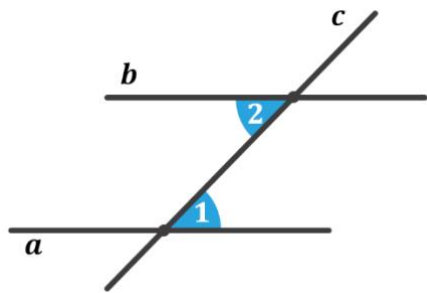
- Пригадайте аксіому (основну властивість прямої), який можемо зробити висновок?
(Учні висловлюють власну думку)

Припущення суперечить аксіомі: через будь-які дві точки можна провести пряму і до того ж тільки одну.

Дійшли суперечності, отже припущення неправильне і $a \parallel b$

Доведено.

- З доведеної теореми виведемо декілька наслідків, **кожен з яких теж є окремою ознакою паралельності прямих.**

Наслідок 1

Дві прямі паралельні, якщо внутрішні різносторонні кути рівні

- Що нам дано і що необхідно довести?
(Учні висловлюють власну думку)

Дано:

a і b – прямі;
 c – січна;
 $\angle 1$ і $\angle 2$ – внутрішні різносторонні;
 $\angle 1 = \angle 2$;

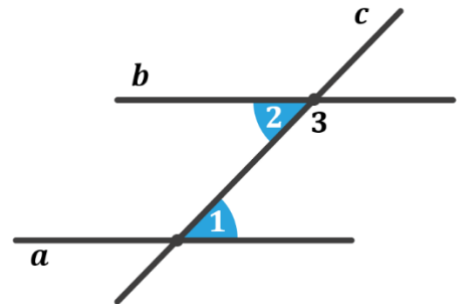
Довести:

$a \parallel b$

Доведення:

- Поясніть, чому сума кутів 2 і 3 дорівнює 180° ?
 (Учні висловлюють власну думку)

$$\angle 2 + \angle 3 = 180^\circ \text{ (як сума суміжних кутів)}$$

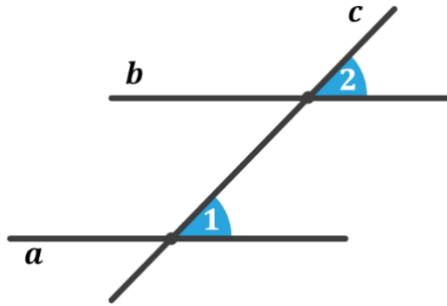
- Поясніть, чому сума кутів 1 і 3 дорівнює 180° ?
 (Учні висловлюють власну думку)

$$\left. \begin{array}{l} \angle 2 + \angle 3 = 180^\circ \text{ (суміжні кути)} \\ \angle 1 = \angle 2 \text{ (за умовою)} \end{array} \right| \rightarrow \angle 1 + \angle 3 = 180^\circ$$

- Поясніть, чому зараз ми можемо стверджувати, що прямі a і b паралельні?
 (Учні висловлюють власну думку)

Якщо при перетині двох прямих третьою сума внутрішніх односторонніх кутів дорівнює 180° то прямі паралельні.

Доведено.

Наслідок 2

Дві прямі паралельні, якщо відповідні кути рівні

- Що нам дано і що необхідно довести?
(Учні висловлюють власну думку)

Дано:

a і b – прямі;
 c – січна;
 $\angle 1$ і $\angle 2$ – відповідні кути;
 $\angle 1 = \angle 2$;

Довести:

$a \parallel b$

Доведення:

- Поясніть, чому сума кутів 2 і 3 дорівнює 180° ?

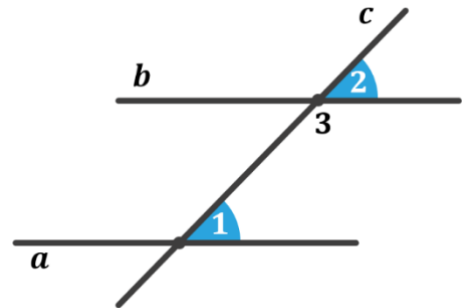
(Учні висловлюють власну думку)

$$\angle 2 + \angle 3 = 180^\circ \text{ (як сума суміжних кутів)}$$

- Поясніть, чому сума кутів 1 і 3 дорівнює 180° ?

(Учні висловлюють власну думку)

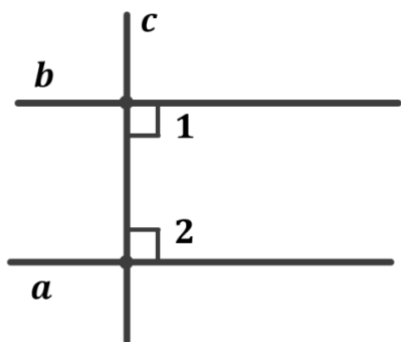
$$\left. \begin{array}{l} \angle 2 + \angle 3 = 180^\circ \text{ (суміжні кути)} \\ \angle 1 = \angle 2 \text{ (за умовою)} \end{array} \right\} \rightarrow \angle 1 + \angle 3 = 180^\circ$$

- Поясніть, чому зараз ми можемо стверджувати, що прямі a і b паралельні?
(Учні висловлюють власну думку)

Якщо при перетині двох прямих третьою сума внутрішніх односторонніх кутів дорівнює 180° то прямі паралельні.

Доведено.

Наслідок 3

Дві прямі паралельні, якщо вони перпендикулярні до третьої прямої

- Що нам дано і що необхідно довести?
(Учні висловлюють власну думку)

Дано:

a і b – прямі;

c – січна;

$c \perp a$;

$c \perp b$;

Довести:

$a \parallel b$

Доведення:

- Поясніть, чому сума кутів 1 і 2 дорівнює 180° ?

$$\angle 1 = \angle 2 = 90^\circ \rightarrow \angle 1 + \angle 2 = 180^\circ$$

- Поясніть, чому зараз ми можемо стверджувати, що прямі a і b паралельні?
(Учні висловлюють власну думку)

Якщо при перетині двох прямих третьою сума внутрішніх односторонніх кутів дорівнює 180° то прямі паралельні.

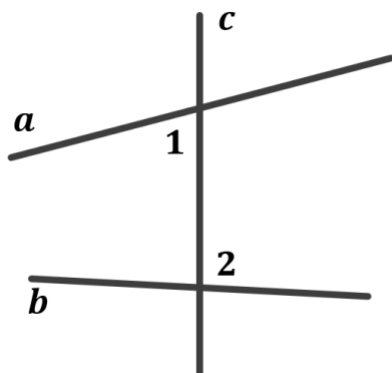
Доведено.

*Нагадаємо учням, що кожен наслідок є окремою ознакою паралельності прямих.

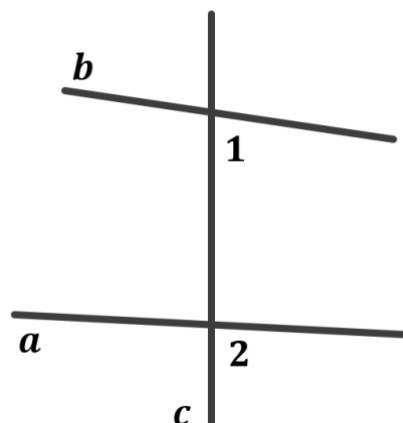
III. Закріплення нових знань та вмінь учнів

№1

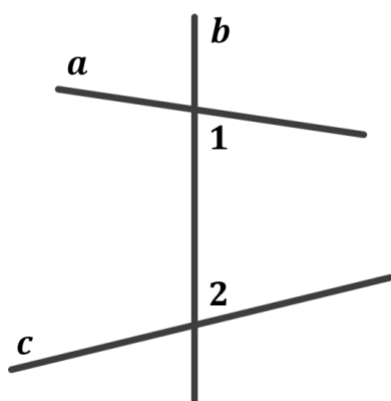
Як називаються кути 1 і 2?

Внутрішні різносторонні

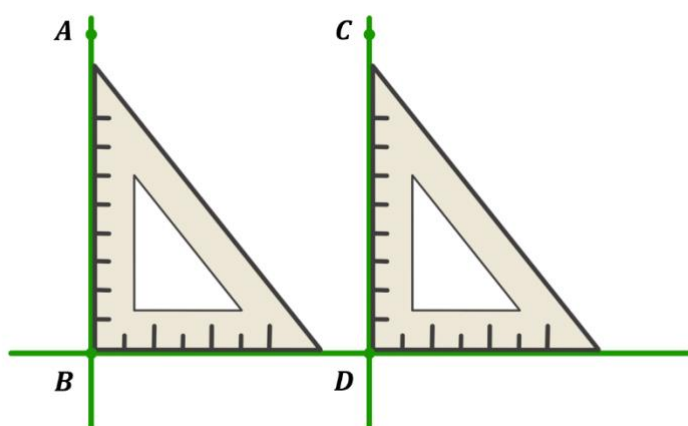

Відповідні кути

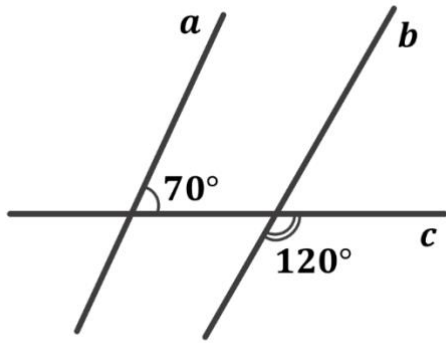
Внутрішні односторонні

№2

Чи паралельні прямі AB і CD ? Чому?

Відповідь: Прямі AB і CD паралельні за наслідком 3 (вони перпендикулярні до третьої прямої, а саме до прямої BD)

На рисунку позначено міри двох кутів, що утворилися при перетині прямих a і b січною d . Обчисліть міри всіх інших кутів, що утворилися. Чи паралельні прямі a і b ?

- Скільки невідомих кутів нам треба знайти?
(Учні висловлюють власну думку)

Розв'язок:

$$\angle 2 = 70^\circ \text{ (вертикальні кути)}$$

$$\angle 1 = 180^\circ - \angle 2 = 180^\circ - 70^\circ = 110^\circ$$

(суміжні кути)

$$\angle 1 = \angle 3 = 110^\circ \text{ (вертикальні кути)}$$

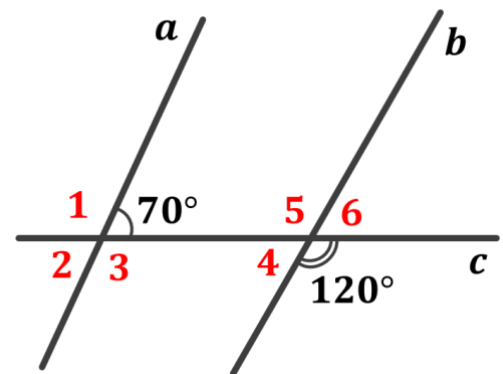
$$\angle 5 = 120^\circ \text{ (вертикальні кути)}$$

$$\angle 4 = 180^\circ - \angle 5 = 180^\circ - 120^\circ = 60^\circ$$

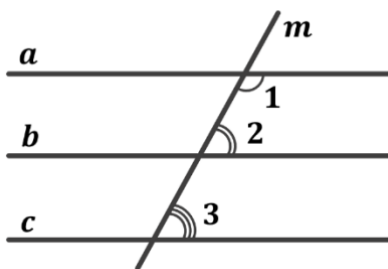
(суміжні кути)

$$\angle 4 = \angle 6 = 60^\circ \text{ (вертикальні кути)}$$

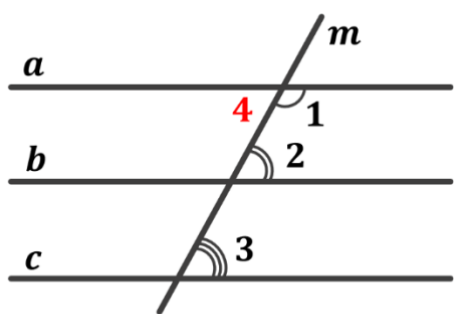
Прямі $a \nparallel b$ так як відповідні кути не є рівними.

Відповідь: $\angle 1 = \angle 3 = 110^\circ$; $\angle 2 = 70^\circ$; $\angle 4 = \angle 6 = 60^\circ$; $\angle 5 = 120^\circ$; $a \nparallel b$

На рисунку укажіть паралельні прямі, якщо $\angle 1 = 118^\circ$, $\angle 2 = 62^\circ$, $\angle 3 = 63^\circ$

Розв'язок:

$$\angle 4 = 180^\circ - \angle 1 = 180^\circ - 118^\circ = 62^\circ$$

(суміжні кути)

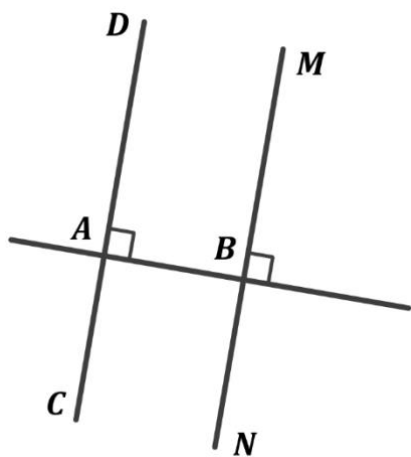
$$\angle 4 = \angle 2 \rightarrow a \parallel b$$

$$\angle 4 \neq \angle 3 \rightarrow a \nparallel c$$

$$\angle 2 \neq \angle 3 \rightarrow b \nparallel c$$

Відповідь: $a \parallel b$

№5

Пряма AB перетинає пряму CD у точці A , а пряму MN – у точці B . $\angle CAB = 90^\circ$, $\angle ABN = 90^\circ$. Чи паралельні CD і MN ?

Розв'язок:

За наслідком 3 ознаки паралельності прямих, дві прямі, що є перпендикулярними до третьої – паралельні між собою, отже $CD \parallel MN$.

Відповідь: $CD \parallel MN$

IV. Підсумок уроку

- Що таке січна?
- Що таке ознака?
- Сформулюйте ознаку паралельності прямих
- Чи є наслідки з ознаки паралельності прямих окремими ознаками паралельності прямих?
- Сформулюйте наслідки з ознаки паралельності прямих

V. Домашнє завдання

Опрацювати §9

Виконати №183, 189, 196